

Asia: VN/6094/2026

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain muuttamisesta (uhka-arvio)

Lausunnonantajan lausunto

Kommentit oma-aloitteisesta tiedonluovutusoikeudesta.

Nykyinen oma-aloitteinen tietojenluovutusoikeus on lähtökohtaisesti riittävä lain tarkoituksen toteuttamiseksi. Voimassa oleva sääntely mahdollistaa jo nyt uhkatilanteista ilmoittamisen poliisille silloin, kun se on perusteltua ja tarpeellista. Käytännössä ilmoituksia myös tehdään.

Keskeinen ongelma ei ole sääntelyn puute, vaan sen soveltamiseen liittyvä epävarmuus. Ammattihenkilöillä ei ole riittävästi yhtenäisiä ohjeita eikä kattavaa koulutusta siitä, milloin potilaalta saatu tieto täyttää ilmoittamiskynnyksen. Näin ollen keskeisin kehittämistarve kohdistuu ohjeistuksen ja koulutuksen vahvistamiseen, ei velvoittavuuden lisäämiseen. Oma-aloitteisen tietojenluovutusoikeuden asianmukainen toimeenpano tulisi varmistaa ennen kuin harkitaan sääntelyn kiristämistä.

Kommentit oma-aloitteisesta tiedonluovutusvelvollisuudesta.

Velvoittava sääntely heikentää luottamusta sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin. On ilmeinen riski, että osa potilaista pidättäytyy hakeutumasta hoitoon tai jättää kertomatta olennaisia tietoja, jos he kokevat, että tietoja voidaan velvoittavasti siirtää viranomaisille. Tällä voi olla merkittäviä kielteisiä vaikutuksia potilaiden terveydentilan heikkenemiseen ja hoidon viivästymiseen, kustannusten kasvuun sairauksien pahentuessa, tartuntatautien leviämisen riskin lisääntymiseen sekä luottamuksellisen hoitosuhteen heikentymiseen.

Lisäksi velvoittavuus voi johtaa ylläraportointiin tilanteissa, joissa ammattihenkilöt pyrkivät varmistamaan, etteivät laiminlyö velvollisuuttaan. Tämä voi kuormittaa poliisia ja lisätä myös eivälttämättömien ilmoitusten määrää sekä kasvattaa yksityisyyden suojan riskejä. Koska ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvat tilanteet ovat harvinaisia ja hyötyjen näyttö rajallista, velvoitetta voidaan pitää suhteettomana toimenpiteenä mahdollisiin haittoihin nähden.

Kommentit poliisin pyynnöstä tapahtuvasta tiedonluovutuksesta.

Poliisin pyynnöstä tapahtuva tietojenluovutus voi olla perusteltua tilanteissa, joissa on olemassa varteenotettava epäily estettävissä olevasta henkeen tai terveyteen kohdistuvasta rikoksesta.

Sääntelyyn liittyy kuitenkin merkittäviä epäselvyyksiä, kuten mitä tarkoitetaan välttämättömillä tiedoilla, missä laajuudessa tietoja voidaan luovuttaa, voiko pyyntö koskea myös erityisen arkaluonteisia tietoja sekä millaisissa käytännön tilanteissa poliisi esittäisi pyynnön. Lisäksi esityksessä käytetty käsite palvelunantajan vastaava johtaja on epäselvä. Vastuu tietojen luovuttamisesta tulisi selkeämmin kohdentaa rekisterinpitäjälle, jolla on kokonaisvastuu tietojen käsittelystä. Laissa tulisi säätää nimenomaisesti, että poliisin tietopyynnön tulee olla kirjallinen ja perusteltu. Tämä lisäisi läpinäkyvyyttä ja oikeusturvaa sekä vähentäisi tulkinnanvaraisuutta.

Kommentit oikeudesta ilmoittaa työntekijään kohdistuneesta epäilystä rikoksesta.

Ehdotus siitä, että työnantajalle annettaisiin oikeus tehdä ilmoitus työntekijään kohdistuneesta epäilystä rikoksesta työntekijän pyynnöstä, on kannatettava. Sääntely parantaa työntekijöiden oikeusturvaa, tukee työnantajan vastuuta työturvallisuuden varmistamisessa sekä vahvistaa viestiä siitä, että työssä koettu väkivalta ja uhka eivät ole hyväksyttäviä. On perusteltua, ettei ilmoitettavia rikoksia ole rajattu tarkasti, koska työntekijöihin kohdistuva epäasiallinen käyttäytyminen on monimuotoista ja voi täyttää rikoksen tunnusmerkistön vaihtelevasti.

Muut kommentit.

Nykyisen ilmoitusoikeuden toimivuutta ja vaikutuksia ei ole systemaattisesti arvioitu, eikä ole riittävää näyttöä siitä, että velvoittavuuden lisääminen parantaisi merkittävästi rikosten ennaltaehkäisyä. Lisäksi sääntely laajenee koskemaan varsin laajaa joukkoa rikoksia, mukaan lukien tilanteet, joiden vakavuus ja tulkinta voivat vaihdella. Tämä lisää soveltamisen epävarmuutta.

Ammatilliset ja eettiset näkökulmat ovat merkittäviä. Hoitotyöhön kohdistuu uudenlainen kontrollirooli, potilaan asema hoidon kohteena voi heikentyä sekä työhyvinvointi ja alan houkuttelevuus voivat heikentyä.

Sääntelyä tulisi kehittää ensisijaisesti tarkentamalla nykyistä lainsäädäntöä, laatimalla selkeät soveltamiskriteerit sekä panostamalla valtakunnalliseen ohjeistukseen ja koulutukseen. Valtakunnallinen yhtenäinen ohjaus on välttämätöntä lain yhdenvertaisen soveltamisen varmistamiseksi.

Kinnunen Kati
Keski-Suomen hyvinvointialue